

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Djur som stöd inom den
specialpedagogiska verksamheten
Cecilia Tidman och Elenor Jansson

Specialpedagogik - LAU390
Handledare: Girma Berhanu
Examinator: Ulf Blossing
Rapportnummer: HT11-2910-109

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Djur som stöd inom den specialpedagogiska verksamheten

Författare: Cecilia Tidman och Elenor Jansson

Termin och år: Hötterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Girma Berhanu

Examinator: Ulf Blossing

Rapportnummer: HT11-2910-109

Nyckelord: Specialpedagogik, Djurrelaterad specialpedagogik, Djur som verktyg/redskap, Hjälpmedel, Ledarhund, Häst, Hippoterapi, Funktionshinder, Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, Samspel.

Sammanfattning

Syftet med vår studie är att ta reda på i vilken utsträckning man använder sig av djur i allmänhet som ett specialpedagogisk redskap inom särskolan och vad det finns för belägg för att detta skulle kunna vara en användbar metod.

Vi har använt oss av metoderna enkätundersökning med specialpedagoger verksamma i särskolan samt telefonintervju med personer som arbetar med djur i ett pedagogiskt syfte. Vi har även tagit del av den forskning som finns kring ämnet och har upptäckt att ämnet är relativt outforskat i Sverige. Genom våra undersökningar kom vi även fram till att särskolor sällan använder sig av djurrelaterad specialpedagogik även om detta finns att tillgå och att man vet att det kan ha positiva effekter på barns utveckling och lärande.

Vi anser att vår studie har stor relevans för fortsatt forskning kring synen på hur djur kan användas som ett pedagogiskt redskap. Med vår studie vill vi "så ett frö" för att väcka tankar och påverka framtida utformning av specialpedagogiska metoder.

Innehållsförteckning

1. Inledningen	1
1.1. Vår bakgrund	1
1.1.1. Avgränsning av problemområde	2
1.2. Disposition	2
1.3. Begreppsbeskrivning	2
2. Syfte, frågeställning och hypotes.....	4
2.1. Syfte.....	4
2.2. Frågeställning	4
2.3. Hypotes, vårt centrala antagande	4
2.4. Ett specialpedagogiskt perspektiv	4
3. Teoretisk anknytning, tidigare forskning och läroplansanknytning.....	6
3.1. Teoretisk anknytning	6
3.1.1. Den proximala utvecklingszonen.....	7
3.2. Tidigare forskning	8
3.2.1. Hästar	8
3.2.2. Husdjur.....	10
3.3. Läroplansanknytning	12
4. Forskningsansats, metod, etiskt, reliabilitets, validitets- och generaliseringsaspekter 14	
4.1. Tillvägagångssätt	14
4.1.1. Val av metod	14
4.1.1.1. Enkäter	14
4.1.1.2. Intervjuer.....	14
4.1.2. Val av undersökningsgrupp	14
4.1.2.1. Val av undersökningsgrupp för enkäter	14
4.1.2.2. Val av undersökningsgrupp för intervjuer	14
4.2. Genomförande	14
4.2.1. Enkäter	14
4.2.2. Intervjuer.....	14
4.3. Metod för enkätredovisning.....	14
4.4. Metod för intervjuredovisning	14
4.5. Etiskt överväganden	14

4.6. Reliabilitets, validitets- och generaliseringsaspekter	14
5. Resultatbeskrivning	20
5.1. Redovisning av enkätsvar	22
5.2. Redovisning av intervjusvar	22
5.2.1. Redovisning av intervju nummer 1	22
5.2.2. Redovisning av intervju nummer 2.....	23
5.2.3. Redovisning av intervju nummer 3.....	24
5.3. Analys av enkät- och intervjusvar	26
6. Slutdiskussion	28
6.1. Diskussion	28
6.2. Metoddiskussion	29
6.3. Slutsats.....	30
6.4. Stöd inför vidare forskning.....	30
7. Referenslista.....	31
7.1. Litteratur:	31
7.2. Styrdokument och konventioner.....	31
7.3. Internetbaserade källor	31
Bilagor	.....

1. Inledningen

1.1. Vår bakgrund

Vi har valt att skriva vårt examensarbete inom det specialpedagogiska verksamhetsområdet. Vid ett tidigare tillfälle har vi båda två läst 30 poäng inom specialpedagogik på lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet. På den kursen genomförde vi två veckors verksamhetsförlagda utbildning inom särskolan. Där kom vi i kontakt med elever, i behov av särskilt stöd, som på sin fritid red- och pysslade med hästar vilket betydde mycket för dem.

Vi vill därför studera i vilken omfattning man använder sig av detta intresse hos barnen. Det vill säga i vilken utsträckning man använder sig av djur i allmänhet som ett specialpedagogiskt redskap inom särskolan och vad det finns för belägg för att detta skulle kunna vara en användbar metod.

I vår studie utgår vi ifrån det sociokulturella perspektivet, med frontpersonen Vygotskij, som teoretisk grund. Detta av anledningen att vi anser att det sociala samspelet är ett bärande begrepp i vår studie.

Det problem som vi har valt att undersöka är till viss del ett samhällsligt problem. Detta innebär att vi har kommit i kontakt med ämnet ute i samhället, i vårt fall ute på vår verksamhetsförlagda utbildningsplats i särskolan. Ämnet är dock även ett inomvetenskapligt problem. "Erfarenheter säger oss att det för uppsatsskrivande studenter ofta handlar om att göra det samhällsligt uppkomna problemet inomvetenskapligt anknutet" (Esaiasson m.fl. 2007, s 32). Detta innebär att tidigare forskning och studier kring ämnet är relativt litet och att det saknas delar inom forskningen (Esaiasson m.fl. 2007).

Den studie som vi genomför kan därför ha stor betydelse för framtida utformning av specialpedagogiska metoder och även ha stor relevans i synen på djur som en tillgång inom den specialpedagogiska verksamheten. Det som vi kommer fram till i vår studie kommer förhoppningsvis ge nya tillägg till den forskning som finns inom ämnet idag. Det huvudsakliga målet med vår studie är att vi vill "så ett frö" inför framtida utformning av specialpedagogiska metoder.

Vi har använt oss av metoderna enkät och intervju då vi har genomfört vår studie. undersökningsgrupperna som vi använde oss av är specialpedagoger, verksamma inom särskolan, till dessa har vi sent ut en enkät (se bilaga 1). Den andra gruppen som vi använde oss av var personer som arbetar med djur som ett redskap för personer med psykiska- eller fysiska hinder. Dessa personer intervjuade vi då vi ville få en djupare förståelse för vad de gör.

Vi var tvungna att främst utgå ifrån internet i form av elektroniska studier och så vidare i sökandet efter tidigare forskning. Detta gör vi därför att forskningen kring ämnet är så pass

bristfälligt i Sverige att det inte finns mycket forskning att tillgå i form av böcker.

I sökandet efter tidigare forskning via internet har vi tagit i beaktning att vi måste förhålla oss kritiska till dess sanningshalt. De studier som vi valde att använda oss av har vi ansett varit tillräckligt pålitliga.

1.1.1. Avgränsning av problemområde

Vi har valt att avgränsa vårt problemområde till att studera hur användandet av djur som redskap inom specialpedagogik kan gynna alla barn i behov av särskilt stöd. Samt hur djur som redskap kan användas som ett komplement för alla barn och elever inom särskolan.

1.2. Disposition

I det första avsnittet har vi en inledning där vi kort förklarar kring hur vi kom i kontakt med ämnet, hur studien ser ut och hur arbetet har gått till. I samma kapitel tar vi även upp och förklarar de begrepp som är relevanta och används i vår studie. I avsnitt två redogör vi för vårt syfte med denna studie, våra frågeställningar samt hypotes och centrala antagande. Vi avslutar detta stycke med en redogörelse kring ett specialpedagogiskt perspektiv.

I det tredje avsnittet tar vi upp vår teoriansknytning samt anknytning till tidigare forskning och läroplanen för grundsärskolan. I avsnitt nummer fyra tar vi upp och beskriver vilka metoder vi har använt oss av, vilken urvalsgrupp vi har valt att fokusera på samt etiska överväganden och reliabilitets-, validitets- och generaliseringsaspekter.

I avsnitt fem redovisar vi det resultat som vi har kommit fram till och hur utförandet gått till. I det sjätte avsnittet tar vi upp vår diskussion där vi diskuterar och reflekterar kring vår studie och vårt resultat samt även kring tidigare forskning och metod. Vi avslutar detta kapitel med en reflekterande slutsats.

1.3. Begreppsbeskrivning

Här redovisas de väsentliga begrepp som har använts i vår undersökning. Esaiasson m.fl. (2007) menar att "termerna i det vetenskapliga språket bör som sagt vara entydiga, vilket innebär att varje term endast bör användas som etikett på ett enda begrepp" (s.20), därför kommer vi förklara dessa i avsnittet nedan.

Vår tolkning av djurrelaterad specialpedagogik - Vår tolkning av begreppet, som vi kom att använda oss av i vår studie, är när man använder sig av djur som ett redskap inom specialpedagogik i särskolan för att gynna utvecklingen och välmående hos barn/elever i behov av särskilt stöd.

Specialpedagogik- Specialpedagogik är enligt Persson (2007) "Kunskapsområde med rötter i den pedagogiska disciplinen med uppgift att stötta pedagogiken då variationen av elevers olikheter medför att den vanliga pedagogiken inte räcker till" (s 12).

Hästerapi/ hippoterapi/ hästunderstödd terapi - Detta begrepp innebär att man använder sig av arbetet kring hästar och ridning som redskap i arbetet med personer med antingen fysiska funktionshinder som exempelvis dövhet, blindhet eller rörelsehinder eller psykiska funktionshinder som exempelvis autism, Down syndrom eller epilepsi. Detta för att gynna deras utveckling, fysiskt och psykiskt och deras välmående.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar - “Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är svårigheter som inte syns på utseendet, men som till exempel kan påverka ens uppmärksamhet och koncentration, reaktioner, hur man är i mötet med andra, hur lätt eller svårt man har att lära sig och hur man klarar vissa rörelser.”(Lindholm¹). Adhd (attention deficit/hyperactivity disorder), Asbergers syndrom och Tourettes syndrom är några exempel på Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar . Vanligt förekommande är att de olika syndromen går in i varandra, vilket innebär att man kan ha både, till exempel Adhd och Asbergers syndrom. Innebörden av en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ser olika ut från person till person, likaså graden av svårigheter (Lindholm¹).

Autism -“Autism är en medfödd eller tidigt förvärvad genomgripande funktionsnedsättning, vars symtom visar sig före tre års ålder. Autism förekommer ofta tillsammans med andra funktionsnedsättningar som utvecklingsstörning, epilepsi, syn- och hörselskador. Det är fler pojkar än flickor som får diagnosen.[...] Personer med autism har svårigheter med social interaktion, något som märks redan vid låg ålder. Brist på ömsesidighet och nedsatt förmåga att leva sig in i andra människors perspektiv är huvudproblemet.” (Klasén McGrath, 2009²)

---

¹ Mona Lindholm - Umo.se: <http://www.umo.se/Jag/Neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar/> 18 11 2011

² Monica Klasén McGrath, 2009 -Autism.se: <http://www.autism.se/content1.asp?nodeid=19407> 18 11 2011

2. Syfte, frågeställning och hypotes

Under detta stycke valde vi att redogöra för vårt syfte, våra frågeställningar samt den hypotes/ det centrala antagande som vi har utgått ifrån.

2.1. Syfte

Syftet med vår studie var att ta reda på hur djur används som redskap inom specialpedagogiken i särskolan, det vill säga djurrelaterad specialpedagogik, och i vilken utsträckning detta i så fall sker.

2.2. Frågeställning

I vår studie utgick vi från följande fyra frågeställningar:

1. I vilken mån använder verksamma specialpedagoger i särskolan djurrelaterat arbete som pedagogiskt redskap?
2. På vilket sätt anses användningen av djur kunna främja utveckling, koncentration eller välmående?

2.3. Hypotes, vårt centrala antagande

Vår hypotes var att djurrelaterad specialpedagogik inte är så vanligt förekommande inom särskolans verksamhet. Men det är något som man ser som användbart och därmed rekommenderar till barn, elever och föräldrar att använda sig av på fritiden. Det vill säga att man anser att det finns många fördelar med att använda sig av djurrelaterad specialpedagogik, men att det inte sker inom särskolans ramar. Istället rekommenderar man barnen eller eleverna att samverka med djur på deras fritid.

2.4. Ett specialpedagogiskt perspektiv

I vår studie utgick vi ifrån ett specialpedagogiskt perspektiv, då vår studie riktade sig mot det specialpedagogiska verksamhetsområdet.

Enligt Persson (2007) är det svårt att definiera vad specialpedagogik är. Han menar på att detta dels kan bero på att det specialpedagogiska kunskapsområdet har sin grund i ett flertal ämnesdiscipliner. Dels har specialpedagogiken sin grund inom psykologi och sociologi men även inom den politisk-normativa disciplinen och inom den pedagogiska disciplinen. Specialpedagogiken har inte heller någon tydlig teoriförankring, enligt vissa har den till och med uppstått ur en felaktig och oklar teori. Detta har lett till att specialpedagogiken har kritiserats (Persson, 2007).

Specialpedagogiken har en kort historia i jämförelse med vanlig pedagogik. Synen på barn i behov av särskilt stöd har genom tiderna varit att det just är hos barnet som problemet eller "felet" ligger. Idag utgår det specialpedagogiska perspektivet dock från synsättet att det är miljön som skapar hinder, vilket gör barn i behov av särskilt stöd synliga. Syftet med specialpedagogiken är därför "[...] avsedda att sättas in där den vanliga pedagogiken bedöms som otillräcklig" (Persson, 2007, s 26).

Enligt en amerikansk forskare vid namn Thomas Skrtic (1991) kan specialpedagogiken endast utvecklas om man frigör sig från de begränsningar som finns idag inom både "[...] funktionella och professionella dimensioner" (Persson, 2007, s 26). Målet inom det

specialpedagogiska verksamhetsområdet är att gynna individen och att lägga grund för att individen ska fungera i samhället så bra som möjligt (Persson, 2007).

3. Teoretisk anknytning, tidigare forskning och läroplansanknytning

Under detta stycke har vi redovisat de teorier som vi har stöttat oss på i vår studie.

Ingen av de författare som vi refererar till här nedan har skrivit om just djurrelaterad pedagogik. Vi har dock valt att anknyta till dessa teorier då de betonar samspelet mellan individer vilket vi anser ligger till grund i vår studie.

3.1. Teoretisk anknytning

I vår studie har vi främst utgått ifrån det sociokulturella perspektivet med Lev Vygotskij som frontperson och grundare.

Lev Vygotskij (1896-1934) var en rysk psykolog, pedagog och filosof vars synsätt representerar det sociokulturella perspektivet. Vygotskij menade att det är genom samspel med andra och genom kommunikation som lärandet sker. Det vill säga att det är kulturen, samspelet och främst kommunikation som ska stå i fokus och ska ses som viktiga lärandesituationer. Detta därför att språket har en betydande roll i barnets lärande (Granat, Gustafsson, Jansson & Tidman 2010).

Inom det sociokulturella perspektivet finns det tre grundläggande teman enligt Dysthe (2001). Det första är social samverkan och individuell utveckling. Det andra är förhållandet mellan utveckling, undervisning och lärande. Det tredje är förhållandet mellan tänkande och tal, Vygotskij menade att de mentala processerna, som är grundläggande för alla dessa teman, uppstår genom socialt samspel, det vill säga genom "mediering". Enligt Vygotskij är språket det betydelsefullaste redskapet för mediering av lärande, då mediering sker främst genom kommunikation. Detta innebär att man lär av varandra (Dysthe, 2001).

Vidare skriver även Claesson (2006) om det sociokulturella perspektivet och Vygotskij som betonar det sociala samspelet som ett mycket viktigt inslag i barns utveckling och lärande. Att barn ska få använda sig av olika kommunikativa medel och metoder menar man även är viktigt för att barnen ska få möjlighet att lära och uppleva på sitt sätt (Claesson, 2006). Kommunikativa medel behöver inte enbart innebära att man använder sig av olika uttrycksformer som exempelvis dans, drama, sång och bild utan även att man använder sig av kroppen som ett kommunikativt medel, det vill säga kroppsspråk.

I samspelet med djur är det just kroppsspråket som barnen främst får använda sig av och även läsa av djurets kroppsspråk. Barn som har en problematik som gör att det inte är möjligt att använda sig av tal i kommunikativt syfte kan genom kroppsspråket kommunicera med djur på en icke verbal nivå. Claesson (2006) skriver: "Både lärare och elever är aktiva deltagare när det gäller att erövra samhället och kulturen och låter därför alla tillgängliga medel stå till tjänst" (s 33).

Att barnet i stor utsträckning påverkas av den omgivning som barnet växer upp i är även det något som det sociokulturella perspektivet betonar. Förutom individuella drag, påverkar den kultur som ett barn växer upp i, de erfarenheter och det tankesätt som barnet kommer att bära med sig. När barnet sedan hamnar i en ny kultur kan denna vara helt främmande för barnet. Barnet befinner sig då i periferin. Genom att steg för steg samla in nya kunskaper och

erfarenheter om sin omvärld lär sig barnet att hantera den nya kulturen, det vill säga att barnet strävar mot centrum och blir tillslut en del av den nya kulturen (Claesson, 2006, kap 2). Barnets egna erfarenheter, intressen och tankesätt kan påverka huruvida barnet har lättare respektive svårare för att anpassa sig till den nya kulturens normer.

Detta kan jämföras med att ett autistiskt barn med kommunikativa svårigheter. Att inte ha möjlighet att använda sig av verbal kommunikation kan leda till att det uppstår problem i många sammanhang. Men barnet kan då ha lättare för att knyta an till arbetet med djur, då djur kommunicerar ickeverbalt likt barnet själv. Dysthe (2001), som utgår från det sociokulturella perspektivet, skriver: "Målet är att förstå lite mer av vad som sker, hur och varför det sker eller eventuellt inte sker och vad som främjar respektive hämmar lärande" (s 11). Detta kan vi relatera till då syftet med vår studie bygger på dessa frågor och vårt mål är att besvara dem.

Genom en studie gjord av Filipsson, Flamander & Pärn-Yngwe (2008), vid Sveriges Lantbruksuniversitet får vi ta del av Dawkins teori. Denna teori innebär att djur har ett medvetande. Genom att ha ett medvetande har de även en avsikt med sitt handlande, antingen medvetet eller omedvetet. Detta innebär att mycket sociala djur, enligt Dawkins, till exempel kan sätta sig in i en annan individs position. Enligt Dawkins kan detta även innebära att de kan påverka hur en annan individ beter sig och i viss mån förutsäga ett visst beteende hos en annan individ.

Något kan ske antingen medvetet eller omedvetet. Det omedvetna jobbar bättre med sådant som är välkänt och förutsägbart medan det medvetna är bättre på nya, oförutsägbara situationer. Mycket sociala djur anses kunna ha fördelar av ett medvetande, i och med att egenskapen att sätta sig in i någon annans position är mycket värdefull för att förutsäga hur andra kommer att bete sig och kanske till och med påverka en annan individs beteende (s 7). Detta innebär att ett djur kan anpassa sitt eget handlande utifrån barnets behov. Djuret kan även läsa av barnets kroppsspråk och utifrån detta bete sig på ett visst sätt för att till exempel få en önskvärd reaktion från barnet. Ett exempel kan vara att en hund nosar på sin matskål och sedan tittar på barnet, vilket troligen leder till att barnet ger hunden mat.

Ett annat synsätt på lärande som har betydelse för vår studie är John Deweys uttryck "learning by doing", det vill säga "lära genom att göra". Det är ett uttryck som innebär att barn lär genom alla sina sinnen och genom att använda sin kropp. Då barnen får arbeta tillsammans med djur får barnen dels använda sin kropp då de antingen rider, gör rent i stallet eller är ute och går med hunden. Barnen får även använda sina sinnen såsom hörsel, lukt, syn och taktila förmåga i arbetet med djur. (Claesson, Kap 2, 2006)

3.1.1. Den proximala utvecklingszonen

Redan på 20-talet tog Vygotskij fram begreppet den proximala utvecklingszonen som man kan översätta till den närmsta utvecklingszonen. Begreppet innebär att ett barn kan, tillsammans med någon annan som exempelvis en vuxen eller ett annat barn, klara av en uppgift som barnet inte hade klarat av på egen hand. Detta gör att barnet sedan troligen kan klara av uppgiften på egen hand. Man brukar säga att: 'det du klara av i dag med en någon annan, klarar du av själv imorgon'. Vygotskij menar att barn lär i samspel med andra och i samspel med omgivningen (Eriksen Hagtvat, 2004).

Den proximala utvecklingszonen kan jämföras med en steg där man lägger svårighetsgraden på de uppgifter som barnet ska göra strax ovanför barnets egen nivå. Detta för att stimulera

barnet till lärande. Läger man svårighetsgraden för högt kan detta dock ha motsatt effekt då barnet inte kan klara av uppgiften.

I den proximala utvecklingszonen agerar pedagogen eller kamraten som en så kallad scaffolding (byggnadsställning) som Eriksen Hagtvet (2004) beskriver. Detta innebär att de stöttar och lyssnar på barnet och därmed hjälper barnen att övervinna svårigheter.

Den proximala utvecklingszonen kan kopplas till vår studie i den mening att ett djur kan agera som stöd för ett barn eller en elev i dess utveckling. Tillsammans med ett djur kan barnet eller eleven våga pröva på nya saker som den troligtvis inte hade klarat av på egen hand och därmed vinna självförtroende och nya kunskaper. Ett exempel kan vara att ett barn med språksvårigheter vågar pröva sitt verbala språk tillsammans med ett djur, då djuret enbart agerar som stöd utan några förutfattade meningar. Efter att barnet har talat med djuret är chansen större att barnet vågar tala med andra människor. Djuret agerar då som en scaffolding genom att lyssna kravlöst på barnet och därmed stötta barnet.

3.2. Tidigare forskning

Den forskning som vi stödjer oss på har vi värderat utifrån dess pålitlighet. Den forskning som vi har funnit från Sverige består bland annat av studier gjorda på master & magisternivå. Det innebär att de har genomgått en granskning och blivit godkända och sedan publicerade av universiteten på internet.

De amerikanska källor som vi stödjer oss på består av bland annat studier gjorda av forskare och läkare verksamma inom områdena pedagogik, psykologi och medicin. Vi har även tagit del av resultatredovisningar från projekt. Dessa har gått ut på att studera hur användandet av djur i undervisningen kan stödja barns utveckling. Projekten är gjorda av organisationer i samarbete med olika universitet.

Det finns huvudsakligen två grenar som beskriver på vilket sätt man kan använda sig av djur i arbetet med personer i behov av särskilt stöd. Den ena är AAT, Animal assisted therapy, som på svenska betyder djurassisterad terapi. Inom denna gren finns det ett klart syfte med varför man använder sig av djur som redskap, för att behandla och utveckla något hos en person. Det finns en tillvägagångsplan och ett mål med arbetet. Man ska i den här arbetsformen kunna redovisa hur arbetet går under tiden, och om det sker några framsteg hos personen (Lästringe-Alma AB³, Arkow). Ett exempel är att man använder sig av en hund i arbetet med ett barn med autism för att få barnet att kommunicera med sin omvärld.

Den andra grenen är AAA, animal assisted activity, som på svenska betyder djurassisterad aktivitet. Detta innebär att man använder sig av djur för att detta kan gynna personers välmående och utveckling. Denna gren är helt kravlös, det finns inget specifikt syfte, plan eller mål med arbetet utan detta används enbart för att personen tycker det är roligt (Lästringe-Alma AB³). Exempelvis använder man sig av frivillig handikappridning på fritiden för att öka självförtroendet hos en elev i behov av särskilt stöd.

3.2.1. Hästar

Enligt Håkanson, Palmgren Karlsson och Sandgren (2008) har forskningen kring hästar som redskap i arbetet med personer i behov av särskilt stöd eller med funktionshinder tagit fart först de senaste åren i Sverige. Detta har lett till att forskningen på många sätt är bristfällig.

---

³ Lästringe-Alma AB: <http://www.lastringealma.se/arbete-med-djur#> 28 11 2011

Detta trots att användandet av hästar som redskap i arbetet med personer med funktionshinder har pågått under lång tid i praktiken och har haft positiva resultat (s 3). Användandet av hästterapi ger barnen bland annat fysisk träning vilket kan relateras till läroplanen för grundskolan (2011) där det står "Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen" (s 9).

När man först började använda sig av hästterapi var det endast riktat till personer med fysiska funktionshinder. De senaste 20 åren har man dock sett goda resultat i hästterapiarbetet tillsammans med personer med psykiska besvär och inom den specialpedagogiska verksamheten. Hästterapi har därför fått en allt mer betydande roll inom dessa områden. Ridterapi används dock inte lika ofta som en fristående terapiform utan mest som tillägg inom pedagogiskt arbete eller inom sjukvården (Håkanson, Palmgren Karlsson och Sandgren, 2008). Enligt Sveriges Television, Toppform⁴, och även Svenska ridsportsförbundet rider ca 4 000 handikappade regelbundet, detta innebär att ridning är den största handikappsporten i Sverige.

Även Folke-Fichtelius (1995) tar upp användandet av handikappsridning som ett vanligt förekommande inslag på den svenska ridskolan. Ridning kan enligt Folke-Fichtelius (1995) ske genom fritidsridning men även som ett hjälpmedel inom behandlingsarbete utfört av sjukgymnaster och arbetsterapeuter. Vidare menar Folke-Fichtelius (1995) att det är framför allt barn med utvecklingsstörning som rider, men att det finns även en stor andel barn med rörelsehinder, synskador och hörselskador som håller på med ridning av olika slag.

I ett fördjupningsarbete gjort av Björneheim och Fäldt (2006) om hur personer med förståndshandikappning påverkats av hästar och ridning, ansåg 100% av de tillfrågade att de hade påverkats positivt, både fysiskt och psykiskt av arbetet med hästar. I den enkät som de delade ut till undersökningsgruppen hade även 71,4% svarat att de ansåg att de hade fått bättre balans och 57,1% ansåg att de hade blivit gladare efter att de hade börjat arbeta med hästar och rida.

Håkanson, Palmgren Karlsson, Sallander & Henriksson (2008) menar på att användandet av djur som till exempel hästar och hundar inom terapin kan leda till att barnet eller eleven upptäcker ett nytt eller hittar tillbaka till ett gammalt fritidsintresse. Vidare menar Håkanson m.fl. (2008) att detta kan påverka barnets livsstil. Det är vanligt att om man håller på med ridning utifrån ett terapisyfte så kan detta leda till att man fortsätter med ridning som en fritidssysselsättning. Detta gäller även om man har en assistanshund, som man senare eventuellt börjar tävla med.

Håkanson m.fl. (2008) skriver om ett "fritidsintresse medföra en social inkludering i samhället och en fritid som blir mer aktiv. Både föreningsaktivitet och aktiv livsstil främjas av att personer med funktionsstörningar får en ökad delaktighet i samhällets olika sektorer" (s.17). Denna tanke kan man finna stöd till genom FN:s barnkonvention som menar på att " barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället"(§ 23).

Enligt stiftelsen Hipocampus (2009-2012) finns det mycket att vinna på att barn med autism

---

⁴ Sveriges Television, Toppform: http://svt.se/2.15856/1.236593/hippoterapi_och_terapi-ridning,
http://www3.ridsport.se/Tavling/Handikapp/Sagardettill/23_11_2011

får delta i aktiviteter eller terapier där hästar ingår. Ridning eller hästknutna aktiviteter som fritidsaktivitet kan fungera som terapi och hjälpa till att skapa eller förstärka barns känsla av meningsfullhet. Aktiviteten kan hjälpa till så barns sociala förmåga bygg upp, men även lära barnen att fullfölja enklare instruktioner och lära sig hantera och uttrycka sina känslor. Ridning enligt stiftelsen Hippocampus (2009-2012) fungerar även som träning där man stärker balanssinnet, muskler och övar upp sin koncentration. Hästens rörelse kan även ha en lugnande effekt på en del barn.

3.2.2. Husdjur

Hundar har ända sedan 1700-talet använts för att hjälpa personer med synskada, det vill säga personer som var blinda. I Sverige tog detta dock fart först på 40-talet (Hund i Tjänst, 2010⁵). Syftet med leddunden är att hjälpa synskadade personer och underlätta för dem i deras vardagsliv (Grönholm, 2011).

Jenny Wibäck (2009) skriver i sin studie, "Projekt Pedagoggen - Hunden som pedagogisk resurs i en daglig verksamhet", att en målning från Pompeji i Italien, som är gjord innan vulkanen Vesuvius utbröt år 79 e.kr., har visat att användandet av hundar som hjälpmedel för människor är betydligt äldre. Hon skriver att den troliga anledningen till att användandet av djur som hjälpmedel, genom historien, inte är dokumenterat i någon större utsträckning kan vara på grund av att detta har varit ett vanligt inslag i vardagslivet.

Än idag använder man hundar som hjälp till personer med fysiska handikapp, men även till personer med bland annat andra medicinska besvär. Det finns signalhundar för hörselskadade men även alarmerande hundar för personer med diabetes eller epilepsi (Gordér, 2011).

Tideman (2000) menar på att det är vanligt förekommande att det oftast är syskon, föräldrar eller handikappsorganisationer som anordnar fritidsaktiviteter som barn med funktionshinder kan delta i. I vanliga föreningar som exempelvis ridklubbar är det endast en liten grupp på cirka 10% av barn i behov av särskilt stöd som medverkar självständigt. Vidare menade Tideman (2000) att det är mer sällan att barn med funktionshinder umgås och gör någon fritidsaktivitet med icke funktionshindrade.

I USA menar man på att hundar kan användas som stöd för barn när de ska lära sig läsa eller förbättra sin läsförståelse. Ett projekt kallat "Sit, Stay Read", gjort av the University of Illinois at Chicago (UIC), Center for Literacy, i samarbete med sitt stay read's volontärer och certifierade hundteam. Projektet gick ut på att barnen fick ha en hund närvarande när de läste. Syftet var att barnen skulle läsa för hunden. Projektet gjordes för att förbättra barnens läsförståelse och för att göra läsningen roligare. Barnen fick bland annat läsa om hundar för att förankra texten till verkligheten. Barnen fick då möjlighet att läsa om en hund, se en hund och röra en hund (The University of Illinois at Chicago (UIC) Center for Literacy). Vidare påvisade projektet ovan att barnen lärde sig läsa 20% snabbare än de som inte hade en hund närvarande.

Ett annat projekt som bygger på en liknande tanke startades av Karen Allen, PhD vid State University of New York at Buffalo (2002), kallat "Reading with Rover". Detta projekt visade på att barnen var mer avslappnade när de läste i närvaron av en hund, att de fick ökat självförtroende och en ökad motivation.

---

⁵ Hund i Tjänst - Ledarhund.se: <http://www.ledarhund.se/sv/ledarhundar/historia> 15 11 2011

Även en förening som heter Best friends animal society använde sig av terapihundar för att gynna barnens läsförståelse i ett utbildningsprogram som de kallas för "I Read to Animals". De hävdade att användandet av hundarna hade en positiv inverkan på barnens förmåga att lära sig läsa. De menade att en av de positiva faktorerna var just den "ickedömande" läsmiljön som sällskapet av en hund ger (Best friends animal society⁶). Detta kan relateras till Drs. Foster & Smith vid Veterinary & Aquatic Services Department, som säger att djur, i deras fall hundar, inte lägger några förväntningar eller krav på personen som talar med dem. De är bara där för att stötta personen. Detta kan även vara förmånligt i arbetet med barn som inte har ett utvecklat verbal språk. "Dogs communicate on an instinctual, nonverbal level that people who have difficulty communicating verbally can relate to..." (Drs. Foster & Smith). Det vill säga att hundar kommunicerar på en instinktiv och ickeverbal nivå som personer som har svårt att kommunicera verbalt kan relatera till.

Detta kan relateras till Robin och ten Bensel vid University of Minnesota, School of Health (1985), som har skrivit en studie kring hur husdjur påverkar barns sociala förmåga. De refererar till Levinson, Beck och Katcher när de skriver att det är just djurs ovillkorliga kärlek och oförmåga att ge varken feedback eller kritik som är grunden i barn och djurs relation. (Robin & ten Bensel, 1985) Enligt Folke-Fichtelius (1995) så kan användandet av djur som hjälpmedel fungera både som kamrattstöd och hjälpare för barn med fysiska handikapp. Ett djur kan ge både värme och tillgivenhet samtidigt som den kan fungera som förlängda ben och armar.

En verksamhet som är utbredd i USA är användandet av handikappshundar. Där en hund hjälper en rullstolsburen med det dagliga livet. Folke-Fichtelius (1995) berättade om en pojke vid namn Tylor som har suttit i rullstol sedan födseln. Han hade genom CCI, Companions for Independence en ideell verksamhet som utbildar hundar för att hjälpa människor i behov av särskilt stöd, fått tillgång till hunden Hancock. För Tylor hade hunden Hancock blivit både hans bästa vän och ett stöd för Tylor i hans vardag.

En annan aspekt var enligt Robin och ten Bensel (1985) att omvårdandet av ett djur, det vill säga ägandeskapet, kan ha en mycket positiv påverkan på barn. Men att de bör introduceras till omvårdnaden successivt av föräldrarna och ta mer ansvar allt eftersom. Hela ansvaret bör dock aldrig ligga på barnet. De menade att om barnet lyckades att ta hand om ett djur som barnet tyckte om, skapade detta en känsla av att vara behövd och betydelsefull. Vidare menade de även att barn kunde lära sig mycket om sig själva och sin egen kropp genom att studera djur och se hur de betar sig, rör sig, med mera.

Robin och ten Bensel (1985) hade även tagit del av studier som visade att barn kände sig tryggare och lugnare när de hade sällskap av ett djur. I den studie som de beskrev fick ett antal barn testa att bli intervjuade av en person i ett enskilt rum. De barn som blev intervjuade av en person som hade en hund med sig hade lägre blodtryck och var mer avslappnade än de personer som blev intervjuade utan att ha en hund i rummet.

En viktig aspekt att beakta är dock allergi, då kontakten med djur kan framkalla allergiska reaktioner hos vissa barn. Enligt allergi.nu⁷ är ca 15% av Sveriges befolkning allergiska mot pälsdjur, vilket hindrar dessa från att handskas med djur. Dock har det funnits många

---

⁶ Best friends animal society: http://www.bestfriends.org/nomorehomelesspets/humaneeducation/read_to_animals.cfm. 2011-11-28

⁷ Hans Formgren- Allergi.nu: <http://allergi.nu/om-allergi/allergityper/djurallergi/> 28 11 2011

antydningar på att vissa djurraser med lockig päls som exempelvis hundrasen Pudel, kattraserna Sphynx och Devon rex och hästrasen American curley inte framkallar allergiska reaktioner. Enligt allergi.nu⁷ var detta dock en myt. De skrev:

“Det är en vanlig vanföreställning att det skulle finnas ”allergisäkra” hundar, katter och hästar, dessvärre är detta endast önsketänkande. Däremot skiljer sig olika pälsdjursindivider åt genom att de producerar större eller mindre mängder av allergiutlösande ämnen och partiklar”

Detta innebar att de som hade en svag allergi mot pälsdjur kan vara mer toleranta mot djur med lockig päls då dessa generellt utsöndrade mindre allergiframkallande ämnen medan de som har en kraftigare allergi mot pälsdjur kan få en allergisk reaktion i kontakt med även dessa raser.

Vid allergi mot pälsdjur fanns det dock andra djur som man kan använda sig av. Man har till exempel kunnat påvisa att observation av fiskar simmandes i ett akvarium kunde ha en ångestdämpande effekt på människor. Studierna var gjorda på personer som hade besökt sjukhus och tändläkarmottagningar (Arkow).

Det finns även andra aspekter man får ta ställning till om man väljer att använda sig av ”undervisningsdjur” som exempelvis gnagare, som ska kunna vara stationär i svenska skolors lokaler. I sådana fall finns det föreskrifter hos jordbruksverket som måste följas. Enligt Jordbruksverket (2009)⁸ måste man anmäla till Länsstyrelsen att man har ett undervisningsdjur. Man behövde bland annat beskriva vad man har för syfte med att använda sig av ett undervisningsdjur och vem som är ansvarig för djuret.

3.3. Läroplansanknytning

Under denna rubrik redovisar vi det stöd vi finner för vår studie i läroplanen för grundskolan, 2011.

I läroplanen finns inga specifikt utskrivna mål som nämner djurrelaterad specialpedagogik. Men man kan dock finna stöd i läroplanen om man använder sig av djurrelaterad specialpedagogik. Detta av anledningen att de effekter som djurrelaterad specialpedagogik kan ha kan bidra till att målen som står i läroplanen lättare uppnås.

I läroplanen för grundskolan belyser man betydelsen av att eleverna ska ges möjlighet till att pröva på olika arbetsformer och arbetssätt, då man genom varierade arbets- och kunskapsformer skapar en helhet i undervisningen. Det står även:

”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsfulla individer och medborgare” (s 9).

---

⁸ Jordbruksverket. (2009). <http://www.sjv.se/amnesomraden/djur/annatomdjur/undervisningsdjur.4.207049b811dd8a513dc8000848.html> 15 11 2011

Eleverna ska även ges möjlighet att ta kontakt med förenings- och kulturliv i dess omgivning. Detta anses viktigt då ett samarbete kan berika den lärandemiljö som eleven befinner sig i. Det står även att läraren ska: "Medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället" (Lgr 11, s 18). Enligt läroplanen för grundskolan, 2011, ska särskolan medverka till att eleverna utvecklade en känsla för samhörighet, och ansvar för personer som även befinner sig utanför den närmsta gruppen.

Genom att möta andra personer på till exempel en ridskola, hundklubben eller på gatan när eleven rastar hunden kan man skapa goda förutsättningar för att eleven lär känna nya personer utifrån gemensamma intressen och likheter eller olikheter i livsvillkoren. Genom arbetet med djur kan man skapa en miljö där eleven vågade pröva på nya saker och därigenom övervinna hinder och känna tillfredsställelsen av att göra framsteg vilket läroplanen menar är en viktig del i elevens kunskapsutveckling. I målen för naturvetenskap i vardagen för årskurs 1-6, står det även "Verksamheter i närsamhället som rör naturvetenskap, till exempel odling, djurhållning och olika former av tillverkningsindustri. Deras betydelse för elevens dagliga liv" (s.79).

Grundskolans läroplan i idrott lyfter även fram vikten av att eleverna får använda sin kropp i fysiska aktiviteter och skapa en tilltro till sin egen fysiska förmåga. Det stod även att: "[...] eleverna utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. Genom undervisningen ska eleverna få prova på många olika slags fysiska aktiviteter" (s 43). Genom att använda sig av djur som redskap blir den fysiska aktiviteten ett naturligt inslag när exempelvis eleven är ute på promenad med hunden, rider eller gör rent i stallen.

Genom arbetet med djur får eleven även träna sin koordinationsförmåga då eleven exempelvis får hålla balansen på hästryggen och styra hästen med rätt tygel när de ska svänga. Men de får även träna sin finmotorik då eleven till exempel får ta på hästen tränset innan ridning eller ta på- och hålla hunden i koppel. Detta kan ligga till grund för att eleven sedan kan skapa en god kroppsuppfattning.

4. Forskningsansats, metod, etiskt hänsynstagande och reliabilitets- och validitetsaspekter

Här beskriver vi vilken forskningsansats vi har valt. Vi redovisar även vilka metoder vi har utgått ifrån i vår studie och vårt val av undersökningsgrupper. Slutligen tar vi ställning till etiska överväganden och reliabilitets-, validitets- och generaliseringsaspekter.

4.1. Tillvägagångssätt

4.1.1. Val av metod

Vi valde att använda oss av både en kvantitativ metod som enkäter och en kvalitativ metod som intervju för att samla in data till vår studie (Stukát, 2011). Detta för att genom en enkätundersökning se i vilken mån det finns en större utbredning av djurrelaterad specialpedagogik i särskolan. Men även för att genom intervju få mer djupgående information om på vilket sätt man kan använda sig av djur som ett redskap inom specialpedagogik i särskolan och vad detta kan ha för effekter.

Studien vi gör är empiriskt förankrad då de svar vi får från enkäter och intervjuer faller avgörandet för vilket resultat vi kommer fram till (Esaiasson m.fl. 2007). Enligt Esaiasson (2007) är enkät och intervju de två vanligaste metoderna när det handlar om frågeundersökningar. Enkät står för den skriftliga kommunikationen och intervju står för den muntliga kommunikationen. Vidare menar dock Esaiasson m.fl. (2007) att man brukar hålla sig till en undersökningsmetod men att om fördelarna är många kan man använda sig av olika metoder i samma undersökning. Vi har även tagit del av litteratur och forskning för att bli insatta i ämnet och kunna tolka de svar vi får på enkäterna och intervjuerna på ett objektiva sätt.

I ett sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling är således behärsningen av språkliga eller intellektuella redskap ett centralt inslag. Genom att skaffa oss tillgång till olika kontextualiseringar av företeelser och händelser blir vi i stånd att se hur de uppfattas och förstås i olika verksamheter och hur man kan agera.
(Säljö, 2005, s 91)

Detta innebär att vi genom språket, det vill säga den litteratur som vi har tagit del av, kan tolka händelser på ett nytt sätt och se hur ett fenomen kan uppfattas olika.

4.1.1.1. Enkäter

Anledningen till att vi har valt att använda oss av enkäter som undersökningsmetod är att man genom enkäter kan nå ut till en större grupp personer och därmed få en tydligare bild av hur utbrett fenomenet är. Detta är något som även Stukát skriver om: "När man vill nå fler människor än vad som är möjligt vid intervjuer eller observationer kan användandet av frågeformulär vara den relevanta metoden" (Stukát, 2011, s 47).

Att använda sig av enkäter som metod är enligt Esaiasson m.fl. (2007) är en så kallad informationsundersökning. I en sådan undersökning ses svarspersonerna som "vittnen" då deras utsagor används för att visa på hur verkligheten ser ut.

När man utformar en enkät kan man välja att använda sig av strukturerade frågor, snävare men ändå öppna frågor eller öppna frågor. Snävare frågor innebär att enkäten är mer strukturerad och har fler fasta svarsalternativ. Denna metod är att föredra om man sänder ut

enkäten till en större grupp. De snävare men ändå öppna frågorna är av en sådan karaktär att frågorna kan innehålla fasta svarsalternativ men att informanterna ändå ges möjlighet att utveckla sina egna svar.

De öppna frågorna är mer likt en intervju, informanten får formulera sina egna svar i skrift. Ett exempel är att informanten ska skriva en uppsats om ett visst ämne (Stukát, 2011). Enligt Stukát (2011), finns det ingen mall för vilken enkätform man ska använda sig av i sin undersökning. Det är en övervägning som forskaren själv måste göra. Vi har valt att använda oss av snäva men ändå öppna frågor som enkätmetod.

När man genomför en enkätundersökning kan man med förmån använda sig av en pilotundersökning innan för att se hur frågorna tolkas och utifrån detta kunna göra eventuella ändringar (Esaiasson, 2007)

4.1.1.2. Intervjuer

Enligt Esaiasson m.fl. (2007) använder man sig mest av telefonintervjuer då det rör sig om många svarspersoner. Vi har valt att använda oss av denna typ av intervjuform då det personerna som vi intervjuat är stationerade i andra orter än där vi befinner oss vilket skapar svårigheter för möte. Även Stukát (2011) skriver att telefonintervjuer kan vara en bra metod om man inte kan träffa informanten och då det kan spara en hel del tid. Esaiasson m.fl. menar även att man vid en telefonintervju måste tänka på antalet frågor. Ju färre frågor desto bättre då en telefonintervju helst inte ska pågå i mer än 5- 10 minuter. ”Personliga intervjuer och därefter telefonintervjuer är av naturliga skäl bättre när det handlar om svåra frågor som eventuellt behöver upprepas och förklaras” (Esaiasson m.fl. 2007, s 266).

Frågorna i våra intervjuer kommer vara relativt öppna för att informanten ska ges större utrymme för egna svar. Detta ökar möjligheterna att nytt och spännande material kommer fram, enligt Stukát (2011). Fördelen med intervju är att man kan ställa följdfrågor för att få djupare och mer utvecklade svar (Stukát, 2011). Vid intervjuundersökningar måste man dock ha med i sin beräkning att informatören kan påverkas av personen som intervjuar, antingen beroende av hur en fråga ställs eller på vilket sätt intervjuaren styr samtalet vidare (Stukát, 2011).

4.1.2. Val av undersökningsgrupp

Vi har valt att använda oss av två undersökningsgrupper, dels är det specialpedagoger verksamma i särskolan och dels är det personer som arbetar med djur i ett pedagogiskt syfte. Anledningen till att vi har valt att använda oss av två undersökningsgrupper är att vi vill belysa fenomenet från olika vinklar. Vi anser att de båda grupperna kan komplettera varandra och eventuella skillnader kan skapa intressanta frågor.

4.1.2.1 Val av undersökningsgrupp för enkät

Den population som vi har valt att fokusera på i enkätundersökningen är specialpedagoger verksamma inom särskolan, oberoende av ålder och kön. Anledningen till valet att fokusera på särskolan är att särskolan är den plattform där specialpedagogiken är mest förankrad och vardagligt praktiserad under decennier. Vi anser därför att det är mer troligt att användandet av djurrelaterad specialpedagogik sker inom särskolan än inom specialpedagogiken ute i landets grundskolor.

Vi valde att ta kontakt med särskolor i- och runt omkring Göteborg. Detta därför att vi ville ta reda på hur det ter sig i olika kommuner, vad det kan finnas för eventuella skillnader och likheter. Vi gjorde ett så kallat totalurval. Det vill säga att vi ville kontakta alla särskolor i Göteborgsområdet och dess kranskommuner.

Vi gick därför in på Göteborgs stads och kranskommunernas hemsidor för att ta reda på skolornas namn och mejladresser till deras rektorer. Vi skickade vår enkät till de skolor där en mejladress till rektorn fanns att finna. Detta innebar att tre särskolor i Göteborgsområdet föll bort då dessa saknade mejladress till rektor.

Vi måste dock ta med i beräkningen att det är möjligt att alla särskolor inte svarar på vår enkätundersökning.

4.1.2.2 Val av undersökningsgrupp intervju

Vi har även valt att intervjua personer som arbetar med djur i ett pedagogiskt syfte. Dels personer som arbetar med terapihundar och dels personer som arbetar med hästterapi/handikappsridning. Anledningen till att vi valde att intervjua dessa personer var för att de är framstående inom sin verksamhet och kan därför ge oss mycket information.

De personer som vi har valt att kontakta för intervju är stationerade i Östersunds kommun, Göteborgs kommun och Huddinge kommun. Vi kommer därför att föra våra intervjuer via telefon då det inte finns möjligheter för reella möten. Vi sände även ut en förfråga om intervju till de enkätsvarande specialpedagogerna, för att eventuellt kunna fördjupa oss i deras enkätsvar.

4.2. Genomförande

Vi kommer att använda oss av beskrivande studier. Det betyder att vår undersökning kommer ge svar på frågor som var, hur, när vem och vilka (Esaiasson m.fl. 2007).

Som forskare ska man förhålla sig objektiv inför de forskningsresultat som undersökningen kan leda till, så kallat ett forskaroberoende. Det innebär att om någon annan ska genomföra samma undersökning ska resultatet bli detsamma. Egna värderingar ska inte påverka hur undersökningen går till eller hur resultatet blir (Esaiasson m.fl. 2007, s 24-25). Dock måste man vara medveten om att man som forskare bär med sig egna erfarenheter och värderingar som påverkar hur man ser på ett fenomen och vad man lägger märket till. Detta är något som även Popper nämner då han skriver att man som observatör aldrig kan vara helt objektiv. Han kallar detta för förväntningshorisont, vilket innebär att våra tidigare erfarenheter påverkar vad vi lägger märket till (Gilje och Grimen, 2009, kap 4). Det finns därför en stor fördel i att genomföra en undersökning tillsammans med en annan person vilket gör att man kan ifrågasätta varandras slutsatser.

När vi inledde vårt examinationsarbete utgick vi från den "trattformade proceduren" (Stukát, 2011, s 24). Detta innebar att vi inledde med ett ämnesval, specialpedagogik. Utifrån detta ämnesval kom vi fram till en problematisering, vilket i vårt fall innebar: hur djur kan användas som redskap inom specialpedagogik i särskolan. Vi kom fram till ett specifikt syfte i form av att ta reda på hur vanligt ovanstående fenomen var och varför man i så fall har valt att använda sig av djur som redskap inom specialpedagogiken i särskolan. Utifrån detta syfte arbetade vi fram två frågeställningar för att tydliggöra och bearbeta vårt syfte.

4.2.1. Enkäter

Vi utgick ifrån våra frågeställningar när vi skapade enkätfrågor för att samla in empiriskt material från särskolor.

1. I vilken mån använder verksamma specialpedagoger i särskolan djurrelaterat arbete som pedagogiskt redskap?

2. På vilket sätt anses användningen av djur kunna främja utveckling, koncentration eller välmående?

Vi skapade sju frågor till enkäten som enligt oss ringade in ämnet. Då vi sände enkäten till de tillfrågade innehöll dokumentet även ett missivbrev där vi förklarade och berättade angående vår studie, samt själva enkäten. I brevet förklarade vi att det var upp till svarspersonen att avgöra om han/hon ville delta i enkätundersökningen, då det var helt frivillig (Stukát, 2011). I slutet av enkäten hade vi även en förfrågan om svarspersonen skulle kunna tänka sig att delta i en kommande intervju. Detta valde vi för att vi skulle ha möjlighet att gå vidare och ha en intervju utifrån ett intressant enkätsvar.

Enkäten inleddes sedan med basfrågor i form av namn (vilket ger svar på kön), ålder och hur många år personen har varit verksam inom verksamheten (Stukát, 2011). Vår enkät bestod av sju frågor. Anledningen till att vi inte använde oss av fler frågor var att vi ville att så många som möjligt av de tillfrågade skulle besvara frågorna. Man kan genom färre frågor som går snabbt att besvara undvika bortfall (Stukát, 2011).

Vi valde att använda oss snävare men ändå öppna frågor (Stukát, 2011). Detta innebar att vi formulerar frågor med svarsalternativen ja eller nej, så kallade dikotonfrågor (Stukát, 2011) men sedan valde vi även att ställa öppna frågor utifrån de strukturerade svarsalternativen. Det vill säga att informatören får svara ja eller nej och sedan motivera sitt svar (Stukát, 2011).

4.2.2. Intervjuer

Då vi valde att även ta kontakt med personer som är aktiva inom verksamheter som arbetar med djur i ett pedagogiskt syfte, använde oss av så kallade telefonintervjuer, för att få en mer djupgående bild av fenomenet. Vi ville, genom att använda oss av olika metoder, se fenomenet ur olika vinklar. Vi intervjuade två personer som tränar- och arbetar med terapihundar och en person som är verksam inom handikappsridning. Vi utgick från våra enkätfrågor då vi skapade intervjufrågorna för att utgångspunkten skulle vara densamma som på enkäterna. Detta resulterade i fem öppna frågor som vi ansåg att man kunde fördjupa sig i. När vi påbörjade intervjuerna inledde vi med att förklara vilka vi var, vad vår studie handlade om, hur många frågor vi ville ställa och hur lång tid det beräknades ta. Vi förklarade även att deltagandet var helt frivilligt och att deras personuppgifter kommer att behandlas med sekretess.

4.3. Metod för enkätredovisning

För att framföra våra enkätsvar sammanställde vi dem först. Vi valde att redovisa enkätsvaren fråga för fråga genom att skriva ut hur frågan löd och vilka svarsalternativ som fanns. Efter det redogör vi för hur informanterna svarade. Här använde vi oss av vissa citat som vi ansåg var intressanta.

Anledningen till att vi valde att redovisa enkäterna på detta sätt var att vi ansåg att det var den lämpligaste metoden för att skapa en övergripande bild av informanternas svar. Detta då informanterna hade stort utrymme till fri text vilket gjorde det svårt att sammanställa deras

svar i tabeller.

4.4. Metod för intervjuredovisning

Vi valde att redovisa intervju svaren i varsin beskrivande text. Vi redovisade intervjuerna var för sig. Vi ansåg att dessa blev mer ”talande” och gav oss en mer djupgående bild av informanternas svar, än om man hade sammanställt dem.

4.5. Etiska överväganden

Våra enkätsvar och intervjuer genomförs i forskningssyfte vilket gör att vi står under forskarsekretess. Vi följer Vetenskapsrådets Codex - Regler riktlinjer för forskning, när vi genomför vår studie (Stukát, 2011). Med detta menas att vi är noga med att informera de tillfrågade om syftet med vår studie. Detta gör vi till enkätinformanterna via ett inledande informationsbrev som bifogas tillsammans med enkäten, ett så kallat missivbrev (se bilaga 2). Till intervjuinformanterna gör vi detta muntligt innan vi inleder intervjun. Det är även viktigt att förklara hur studien kommer att gå tillväga samt att det är helt frivilligt att delta. Vi informerade även de tillfrågade om att vi håller alla våra informanternas identitet anonym, då det är vår skyldighet att skydda de personer som har deltagit i vår undersökning.

Syftet med vår studie är inte att peka ut någon i negativ bemärkelse. Det vill säga att vi inte är ute efter att döma en särskola som bra eller dåligt utifrån huruvida de använder sig av djurrelaterad specialpedagogik i sin verksamhet eller inte. Med vår studie vill vi ”så ett frö” inför framtida utformning av specialpedagogiska metoder. Lyckosamt vore det även om vår studie även får de personer som vi har kontakt med att fundera kring ämnet.

4.6. Reliabilitets, validitets- och generaliseringsaspekter

Vi måste även ha i vår beräkning att reliabiliteten i vår studie påverkas av huruvida alla särskolor svarar på vår enkät eller inte. Om inte alla svarar på vår enkätundersökning så kan detta innebära att man på olika särskolor, har olika syn på fenomenet vilket påverkar huruvida de svarar på vår enkätundersökning eller ej. Det vill säga att det resultat vi får kan speglas av individens intresse för fenomenet. Detta är även något som Stukát (2011) menar på då han skriver angående bortfall. ”De positivt inställda personerna är däremot inte svåra att få med i sin undersökning” (s 72).

Då vi har valt att skicka ut vår enkät till särskolor i olika kommuner så har vår studie ett högre reliabilitetsvärden än om vi enbart hade kontaktat särskolor inom en kommun. Dock visar vår undersökning enbart hur detta fenomen ter sig i- och omkring Göteborgsområdet, det vill säga, inte i hela landet. Stukát (2011) skriver: ”Att få svar från en större grupp ger kraft åt resultaten och möjligheten att generalisera sina resultat blir ju så mycket större än vid intervjuundersökningar med några få personer” (s 47).

Vidare skriver Stukát (2011) även att man just måste reflektera kring hur ett eventuellt bortfall kan påverka resultatet. Vi har dock valt att även använda oss av intervjuer med insatta personer för att få en mer djupgående bild av hur man arbetar med djur i ett pedagogiskt syfte. Genom att använda oss av olika metoder kan dessa komplettera varandra. Via enkätsvaren får vi svar på utbredning och specialpedagogers uppfattning om fenomenet. Genom intervjuerna med insatta personer får vi sedan mer djupgående information om hur arbetet i praktiken kan gå till.

Validitet betyder giltighet. Det innebär att frågorna på våra enkäter och intervjuer måste kunna leda till att vi får svar på vårt syfte och våra frågeställningar. Det vill säga att det vi mäter är det vi hade som mål att mäta (Stukát, 2011). Vi anser att de enkätfrågor och de intervjufrågor som vi har skapat är av den giltiga karaktären vilket gör att vi kan besvara vårt syfte och våra frågeställningar.

Tanken med vår studie är att den ska vara tillgänglig för alla som är intresserade av ämnet, då det är relativt nytt och outforskat. Vår studie kan enligt oss vara relativt svår att generalisera då denna undersökning har gjorts i en liten skala (Stukát 2011). Men vi anser att det definitivt skulle gå att generalisera om man kom i kontakt med en större grupp informanter och skolor.

5. Resultatbeskrivning

När vi redovisar vårt insamlade empiriska resultat utgår vi från Esaiasson m.fl. (2007) som skriver "En beskrivning kan mycket väl stå på egna ben medan en förklaring förutsätter att det som skall förklaras först har beskrivits" (s 25). Vi kommer därför att beskriva våra enkätfrågor och sedan förklara hur informanterna har svarat. Våra intervjuer kommer vi redovisa i enbart en beskrivande form.

5.1. Redovisning av enkätsvar

Enkäterna skickades till 10 specialpedagoger, verksamma inom särskolor, i- och rund om Göteborgsregionen. Av dessa svarade 8 personer på enkäten vilket betyder att vi har ett bortfall på 2 personer, det vill säga 20%. Dessvärre ville ingen av de tillfrågade specialpedagogerna delta i en eventuell intervju vilket enligt oss var negativt. De specialpedagoger som svarade på enkäten kommer vi för tydlighetens skull att kalla för informanter i detta avsnitt. Detta för att inte vilseleda läsaren med olika benämningar.

Av de informanter som har deltagit har 6 personer varit kvinnor och 2 personer har varit män. Åldern på informanterna var spridd mellan 25-65 år.

Vi kommer att redovisa frågorna som vi har använt oss av och beskriva syftet med frågorna och hur vi uppfattar dem. Om de tillfrågade informanterna uppfattade frågorna på samma sätt som vi, kan vi dock inte veta. Enkätsvaren har vi valt att redovisa i textform, där samtliga informanters svar är sammanställda. Vi kommer även att ta med enligt oss betydelsefulla citat.

1. Har du i din yrkesutövning inom särskolan kommit i kontakt med användandet av djur som verktyg inom specialpedagogik?

Svarsalternativen på den här frågan var ja eller nej och om ja, på vilket sätt? Där fick informanterna beskriva sitt svar i egna ord.

Fyra informanter, det vill säga 50% av populationen, hade kommit i kontakt med användandet av djur som redskap inom specialpedagogiken i särskolan. De övriga fyra, det vill säga 50%, hade inte kommit i kontakt med användandet av djurrelaterad specialpedagogik i särskolan.

Om ja, har dina erfarenheter av detta varit positiva eller negativa?

Svarsalternativen var: positiva och negativa. Under svarsalternativen fick även den tillfrågade motivera sitt svar.

Av de tillfrågade svarade fyra stycken, det vill säga 50% att de hade positiva erfarenheter av användandet av djur som verktyg inom specialpedagogik. De resterande fyra personerna, det vill säga det övriga 50%, besvarade ej frågan då de på fråga ett hade svarat att de inte hade kommit i kontakt med användandet av djurrelaterad specialpedagogik inom särskolan.

2. Använder ni er av djur som redskap inom er verksamheten idag?

Svarsalternativen på denna fråga var ja, nej och om ja, på vilket sätt? Där fick den tillfrågade svara i egna ord.

Samtliga av informatörerna tog under den här frågan upp aspekten allergi som ett hinder för användandet av djurrelaterad specialpedagogik i särskolan. Dock svarade tre personer, 38% att de använde sig av akvariefiskar i klassrummet och att detta hade en lugnande inverkan på eleverna och därmed hade skapat en bättre klassrumsmiljö. De övriga 62%, fem personer,

använde sig inte av djur i sin verksamhet. En av informanterna berättade att det på vissa skolor finns förbud mot att ha djur inom skolområdet vilket är ett stort hinder.

Om ja, anser du det är viktigt att förmedla arbetet med djur som ett pedagogiskt redskap vidare?

Svarsalternativet på denna fråga var motivera ett eget svar.

En person, det vill säga 12% svarade att: "Har man möjlighet att ha djur i sin verksamhet så tror jag bara att det skulle vara positivt, men allt fler barn är ju allergiska så det kan vara svårt". De övriga sju personerna, 88%, besvarade ej frågan. Vi ställde oss frågande till hur det kom sig att de tre övriga informanterna som använder sig av djur inom deras verksamhet idag, inte valde att svara på frågan.

3. Hur vanligt tror du att det är att barn i behov av särskilt stöd kommer i kontakt med djur i ett pedagogiskt syfte?

Svarsalternativen var att informanten fick motivera sitt svar.

25% av de tillfrågade det vill säga två personer hade ingen inget svar på frågan, medan 75%, sex personer inte ansåg att fenomenet var särskilt vanligt förekommande. Samtliga nämnde bland annat allergiaspekten som en bidragande del i att det troligen inte är så vanligt.

4. I vilka sammanhang tror du att det kan vara förmånligt att använda sig av djur som redskap i arbetet med barn och elever i behov av särskilt stöd?

Svarsalternativet var att informanten fick motivera sitt svar.

Majoriteten var positiva till detta bortsett från allergiaspekten. Här lyftes ord som empati, inlevelseförmåga, ansvarstagande, tröstsökande och emotionellt främjande upp som förmånliga aspekter på användandet av djur i arbetet med barn i behov av särskilt stöd.

5. Tror du att barn/elever med en viss typ av problematik, i större utsträckning får ta del av djurrelaterad pedagogik än andra barn / elever men en annan problematik?

Svarsalternativen till den här frågan var ja eller nej och att informanten fick motivera sitt svar i fri text

25%, det vill säga två personer ansåg till viss del att barn med en viss problematik i större utsträckning kom i kontakt med djur än andra barn. De ansåg att barn med autism troligen kommer i kontakt med djurrelaterad pedagogik oftare än andra. 75%, det vill säga sex personer, svarade nej, de ansåg inte att barn med viss problematik kom i kontakt med djurrelaterad pedagogik i större utsträckning än andra individer.

6. På vilket sätt anser du att användning av djur i ett specialpedagogiskt syfte kan påverka barns / elevers..

Svarsalternativet var att informanten fick motivera sitt svar i fri text.

Utveckling?

På den här frågan ansåg 100% av informanterna att detta kunde öka barnens empatiska- och emotionella förmåga i positiv mening. Vissa ansåg även att det kunde öka barnens ansvarstagande. Den kravlösa kontakten med djur kunde förstärka "jaget", barnen kan utvecklas språkligt, våga ta kontakt med andra och därmed få kamratskap och att det kunde ge kunskap om djurs beteende.

Välmående?

På denna fråga svarade 100% av informanterna att fenomenet kunde skapa trygghet, vara rogivande, att djur bryr sig om individen vilket skapar ett trevligt bemötande. Djur kunde öka barnens välmående som fritidssysselsättning. Samt fungerade djuren som en vän, "Viktigt med en kompis som många av dessa barn saknar".

Koncentration?

62%, det vill säga fem personer ansåg att djur kunde påverka barnens koncentrationsförmåga positivt. Informanterna nämner bland annat att motivationen, intresset, lustfyllt arbete, en mer kravlös miljö samt att arbete blir mer konkret kan öka barns koncentrationsförmåga. Dock ansåg 38 % det vill säga tre personer att koncentrationsförmågan kunde minska då barnen möjligtvis koncentrerar sig mer på djuren än på själv skolarbetet.

7. Om du anser att användandet av djur i ett specialpedagogiskt syfte är användbart vad stödjer du dig på i så fall?

Svarsalternativet var att informanten fick motivera sitt svar i fri text.

62% det vill säga fem personer av de tillfrågade ansåg att det fanns någorlunda belegg för användandet av djur inom specialpedagogiken. De övriga tre personerna, 38%, ansåg att de inte hade belegg att stötta sig på.

Här nedan lyfter vi två exempel:

En av informanterna ansåg att man kan stödja sig på de positiva effekter man får av att: "Eleverna får möjlighet att arbeta på ett konkret sätt och möjlighet att använda alla sinnen".

Vidare menar en annan informant att man kan stödja sig på att:

"Djur har en förmåga att "tala" till barns känslor och även väcka deras känslor. Att använda sig av djur eller djurberättelser i sin undervisning är motiverande, inspirerande och kan väcka elevernas intresse och koncentration. Elever som har svårigheter av olika slag kan man lättare nå inte bara via levande djur utan också mjuka leksaksdjur".

Tre personer det vill säga 38% ansåg att det saknades stöd i både läroplan och verksamhet att stödja sig på för att kunna motivera arbetet med djur inom specialpedagogiken.

5.2. Redovisning av intervjusvar

Här kommer vi att presentera våra intervjusvar i en beskrivande text. Vi kommer även, liksom i enkätredovisningen använda ordet informant när vi beskriver de tillfrågade.

5.2.1. Redovisning av intervju nummer 1

Vår informant arbetar till att utbilda hundar samt hundförare, men arbetar även själv som hundförare. I grunden är hon bland annat barnskötare. Hon har inte kommit i kontakt med särskolan men har arbetat mycket med hunden som pedagogiskt redskap inom förskolan. Vår informant berättade även att hennes hundar har använts som boendestödare för äldre människor på äldreboende. Informanten menar på att det är framgångsrikt att arbeta med terapihundar, men det är ett ganska nytt ämne/metod ute på fältet.

Arbetet med hundar och människor "kan öka personers motivation". Informanten berättade om en klass förståndshandikappade barn i Norge. De brukade ha olika rörelseaktiviteter och i klassrummet så hade de en bänk med vattenglas. Dessa vattenglas brukade barnen få gå och

dricka ur när de tappade motivationen att fortsätta rörelseövningarna. Men vid olika tillfällen så hade de haft en hund med i verksamheten när barnen skulle ha rörelseövningar. Vid dessa tillfällen så struntade barnen att ta "vattenpaus" utan fortsatte med sina rörelseövningar. Rektorn och övrig personal på skolan såg att tack vare hundens närvaro så ökade eleverna motivation.

Vår informant menar på att "ämnet är väldigt nytt och därför kan man inte generalisera vilka delar som skulle ha en bra påverkan". Men hon talde om att i mötet mellan en människa och en hund så uppkommer "Oxytocin" (en slags må bra hormon). Detta hormon brukar även kallas för "Lovedrug". Via detta hormon ökar människans välbefinnande, koncentration och motivation vilket kan gynna en ökad utveckling menar vår informant.

Dock finns det inte så mycket forskning ännu angående Oxytocinets sekundära effekter. Men vår informant berättade om hur hon har samarbetat med barn som haft koncentrationssvårigheter, där dessa svårigheter inte har visat sig när barnet har varit i interaktion med hundar, det vill säga haft hunden med i klassrummet/lokalen. Informanten talade om att det behövs utbildning både för människan och hunden för att veta hur man ska kunna arbeta med hunden som redskap tillsammans med barn och vuxna. Vår informant har varit med och startade upp "Fadder hunden" - en verksamhet där man använder hunden som ett pedagogiskt redskap inom förskolan och skolan. Vår informant har som sagt samarbetat mycket med förskolor men önskar även att hon får chansen att arbeta med barn i särskolan. Hon menar på att "barn i särskolan har lättare att utveckla förmågor och relationer till hunden [...] Hunden bryr sig inte om ifall människan har nått funktionshinder eller inte, hunden fördömer ingen, utan kan arbeta med vem som helst". Vår informant berättade även att hunden "har lätt för att arbeta ickeverbalt, hunden har lätt att uppfatta teckenspråk". Hon ansåg att barn med Autism skulle "ha mycket nytta av att arbeta med hundar som pedagogiskt redskap"

Vår informant menar på att det finns mycket att vinna på att arbeta med hunden som "pedagogiskt redskap", men "många människor har tyvärr inte ännu förstått vinsten av att arbeta med hunden som redskap, då ämnet är relativt nytt". Man måste vara insatt i hur arbetet ska gå till. För att arbeta med terapihundar behövs en ettårig utbildning både för hunden och hundföraren.

Vår informant menar på att det är "fantasin som sätter gränser" för hur man kan arbeta med hundar som pedagogiskt redskap. "Hunden kan användas till allt ifrån brandövningar till ute-matte i skogen där hundar hjälper barnen att hämta olika saker [...] Det är pedagogens/lärares begränsningar antingen personlig eller kunskapsrelaterade som dessvärre sätter stopp".

Det finns en sida på internet: <http://www.rede.se/> - Respekt, Empati, Djur och Etik. Där finns det olika djurinriktade värdegrundsmaterial för pedagoger och lärare. Här kan man finna olika övningar berättar vår informant, som man kan använda sig av i arbete med barn och hund.

5.2.2. Redovisning av intervju nummer 2

Vår informant arbetar med "terapihundar" och har arbetat en del med barn inom särskolan, bland annat autistiska barn men även barn med andra utvecklingsstörningar. Inom denna verksamhet beskriver vår informant att "Hunden var fantastiskt användbart för att nå barnen".

Informanten ansåg inte att allergiaspekten var något hinder då hon vanligen under flera år har

arbetat utomhus tillsammans med barnen. Hon menade på att man i annat fall kan ha ett speciellt rum i verksamheten där barn och djur kan interagera. Vår informant ansåg att många skolor skyller på allergiaspekten när man pratar om att ta in djur som en ny metod i verksamheten. "Det är lätt att säga nej om det är något nytt och utforskat [...] man gör det till ett större problem än vad det är!". Hon menar på att det hela hänger på personalens egna vilja, syn på metoden och motivation.

Vår informant menar på att detta är underligt då djurrelaterat arbete fungerar bra inom äldreården, utan några tankar på allergi. Även saknad av pengar kan medför att man väljer att inte arbeta med djur som ett pedagogiskt redskap inom skolan. Enligt vår informant så kan arbete med djurrelaterad pedagogik gynna barns utveckling, välmående och koncentration. Barns utveckling gynnas bland annat genom att motivation ökar vid samarbete med hundar. Arbetet med djur skapar också möjligheter till att barnens "självförtroende växer genom att få ge hunden olika uppdrag". Vår informant menade på att barnen vågar tala med djuren, "barnen vågar höja rösten i stället för att viska när de ger hunden ett kommando". Hon menar även på att barns finmotorik stärks då barnen "till exempel får ta på och av huden dess koppel".

Barn mår bra av att ha en hund i närheten, då detta kan gynna uppbyggnaden av relationer menar vår informant på. De mår även bra av en sådan enkel och naturlig sak som att få gå på en promenad med en hund. Barns koncentration stärks genom samarbetet med hunden menar vår informant på. Genom att få arbeta och ge hunden olika uppgifter får barnen öva på att ta och ge instruktion om vad de ska göra med hunden. Barnen får även möjlighet att träna på rutiner. Vår informant gav oss ett exempel där barnen får öva på att ge hunden ett gris öra. "Först får de hämta en filt som hunden kan ligga på. Sedan ska de hämta grisörat och ge detta till hunden. Där efter ska barnet gå bort från hunden så att hunden ska få lunga och ro".

Genom att använda hunden som ett pedagogiskt redskap skapas det en högre motivation bland barnen att utföra saker menar vår informant på. Detta därför att barnen upplevde arbete som meningsfullt och roligt. Barnen får även öva på hur det är att hantera en annan individ. Vår informant berättade att barnen vågade mer och de som var rädda för hundar från början blev "botad" från sin hundräddsla.

Hunden kan "absolut" användas som ett pedagogiskt redskap i alla skolformer. Man kan öva hunden så att den passar in i verksamheten. Ett exempel som vår informant lyfte var att man kan lära hunden att förstå olika tecken eller gester, när sedan barnen ger hunden ett tecken förstår hunden vad barnet säger.

Vår informant avslutade intervjun med att lyfta fram att det är "viktigt att sprida användandet av djur som metod inom skolan och vården!"

5.2.3. Redovisning av intervju nummer 3

Vår informant är utbildad specialpedagog och ridterapeut, och arbetar med hästterapi med inriktning mot habilitering. Vår informant har hand om hästterapiverksamheten med de barn som har fått en remiss på ridterapi via habilitering. Habiliteringsperioden består av 10 ridtillfällen på ca 30 minuter per tillfälle, i början beror det på barnens koncentrationsförmåga, då kan det räcka med ca 15 minuter, sedan utökas tiden. Man arbetar efter "en till en-principen", vilket innebär att ett barn ska ha en personal. Grupperna består av två barn åt gånger.

Barnen som vår informant arbetar med har både psykiska och fysiska funktionsnedsättningar. Det vanligaste är att barn som använder sig av ridterapi har motoriska funktionsnedsättningar. Det är dock även vanligt att barn med framför allt autism, men även andra utvecklingsstörningar som exempelvis Down syndrom, rider på ridterapi. Vår informant menade på att denna ridterapi inte ingår inom särskolans regi utan ses som en behandlingsform. Dock är majoriteten av dessa barn placerade inom särskolan. Förr var det dock vanligare att ridterapi ingick i särskolans regi, menar vår informant på. Men efter att den nya lagen om att skolorna inte får "driva in" pengar från föräldrar, har detta minskat kraftigt. Självser vår informant på ridterapi som ett framgångsrikt pedagogiskt redskap.

De många fördelar som ridterapi har för barns utveckling var enligt vår informant, bland annat att de får träna sig på att följa instruktioner, träna sin motorik, träna sin balans, sin kroppskännetid och styrka.

Hon menade även att de får träna sin finmotorik vilket är nyttigt för framför allt barn med en cp-skada, som därav har en svag sida som de måste träna sig på att använda mer. Hon lyfte även fram den kommunikationstränande delen. Dels samspelar barnen med djuren men genom att sitta på hästryggen och därmed blir "större" och i samma ögonhöjd som exempelvis deras närvarande föräldrar skapar detta en jämlikhet vilket leder till ökad kommunikation.

Vad gällande hur barnens välmående påverkas av ridterapi, menade vår informant på att barnen framför allt tycker att ridningen är rolig. Barnen vinner självförtroende genom att de övervinner hinder. Att få ökad styrka i kroppen och en bättre kroppsuppfattning skapar även detta välmående hos barnen. Barnen mår även bra av den nära relation som de får till hästen. Vår informant menade på att många av barnen ser hästen som en individ, en vän. Då ridlektionerna äger rum utomhus får barnen även ta del av många sinnesintryck vilket leder till ökat välmående.

Enligt vår informant påverkas också barnens koncentrationsförmåga av ridterapi. Att koncentrerar sig i 30 minuter på en uppgift utan uppehåll är för många barn en svår uppgift. Men vår informant menade på att i arbetet med hästar så klarar dessa barn av detta. Hon ansåg att just motivationen och det lustfyllda samspelet tillsammans med hästen låg till grund för detta. Hon säger även att barnens uthållighet som de visar under ridlektionerna även gynnar dem i andra situationer. I samtal med föräldrar har dessa berättat för henne att det skett stora skillnader sedan barnen började med ridterapi, " föräldrar beskriver det som att det är inte sant, barnen stannar kvar i en aktivitet längre tid än vad de är vana vid".

Tyvärr är det brist på platser för anpassad fritidsridning vilket medför att många barn ofrivilligt slutar rida efter att de 10 gångerna har genomförts. Enligt vår informant är detta mycket sorgligt då många barn skulle ha nytta av att få rida regelbundet.

Angående allergiaspekten anser vår informant att detta har gjorts till ett större problem än vad det behöver vara. "Man använder sig av djur på äldreboenden, och där är det inte några problem". Hon menare även på att den ridterapi som hon är verksam inom bedrivs utomhus i den friska luften och vilket medför att personer med en lättare allergi kan delta.

Vår informant tror att många skolor ser allergiaspekten som ett sätt att "slippa" ta sig an metoden. Detta kan i grunden bero på ekonomi. Det kan även ha att göra med att i vår kultur är det vanligt att man inte får ta med sig djur som exempelvis hundar in i affärer och liknande, menar vår informant.

Hon avslutar med att poängtera att användandet av djurrelaterad pedagogik är betydligt mer beprövad och praktiserad i exempelvis USA, England och i övriga Europa där detta ses som en framgångsrik metod.

5.3. Analys av enkät- och intervjusvar

Vi har valt att analysera våra enkät- och intervjusvar genom att jämföra dem med varandra. Anledningen till att vi valde att göra på detta sätt var att vi ansåg att de kompletterade varandra men även ifrågasatte varandra, på ett bra sätt.

På enkäterna svarade samtliga informanter att allergi var ett stort hinder för att använda sig av metoden och att på vissa platser var det även förbjudet att ha djur inom skolans område. På de två sista intervjuerna, den ena med en terapihundsförare och den andra en hästterapeut, kom vi även in på allergiaspekterna. Det som vi tyckte var väldigt intressant var att våra intervjuinformanter ansåg att skolan använder allergiaspekten som en ”ursäkt” för att slippa ta sig an en ny metod inom verksamheten. De menade även på att det är underligt att denna metod kan användas frekvent inom äldreomsorgen utan några större komplikationer med allergi men att det är ett stort hinder inom skolväsendet. De menade på att det inte borde vara någon större skillnad på antalet allergiker beroende på om de barn eller äldre.

De särskolor som vi kom i kontakt med hade väldigt lite erfarenhet och kännedom om vad det fanns för möjligheter med att använda sig av djurrelaterad specialpedagogik. Våra intervjuinformanter menade dock på att man har haft många samarbeten med skola och särskola. Barn kan ha fått kontakt med den djurrelaterade specialpedagogiken via habiliteringen men på vissa håll har även djur fått vara närvarande inom skolverksamheten som ett pedagogiskt redskap. Man har även på skoltid använt sig av hästterapi på många håll även om detta har minskat de senaste åren.

Fem av enkätinformanterna ansåg att barns koncentrationsförmåga ökar genom arbetet med djur. De övriga tre menade dock på att de ansåg att barnens koncentrationsförmåga skulle kunna minska om de hade djur närvarande. Våra intervjuinformanter är trots detta eniga tillsammans med ovanstående fem personerna om att djurrelaterad specialpedagogik ökar barnens koncentrationsförmåga markant.

Hur kommer det sig då att tre personer ansåg att barnens koncentrationsförmåga kunde minska av djurrelaterad specialpedagogik? Kan det bero på att de inte hade någon tidigare erfarenhet av denna typ av metod? Eller kan deras svar bero på någon annan orsak? Det kan vi inte veta och därmed inte dra några slutsatser om orsaken till deras svar. Det hade dock varit intressant att ha fått intervjua dem angående detta och få en djupare bild. Men då dessa, likt de övriga enkätinformanterna, inte ville delta i en intervju blev inte detta möjligt.

Hur kommer det sig dock att ingen av enkätinformanterna ville delta i en intervju? Kunde det bero på att de inte såg fenomenet som en relevant metod? Kunde det bero på att de inte ansåg att de hade några tidigare erfarenheter inom ämnet, och därmed inget att bidra med? Eller kunde det vara så att de helt enkelt inte har tid att avsätta nu innan jul? Det kan ha varit olika av dessa ovanstående orsaker som påverkade hur det blev men det kan även ha varit en kombination av dessa eller andra orsaker.

Vi sände ut vår enkät till 10 specialpedagoger i Göteborgsområdet med kranskommuner, varav 8 personer svarade. Det betyder att vi har ett bortfall på två personer, det vill säga 20%. En aspekt vi har fått ta med i vår beräkning kan vara att de personer som inte medverkade

antingen kan ha varit negativt inställda till- eller inte har någon kännedom om fenomenet vilket troligen hade förändrat vårt resultat avsevärd (Stukát, 2011, s 72).

Vi får även reflektera kring om våra frågor kan ha varit oklara eller svåra att besvara vilken kan ha lett till att vissa personer valde att inte delta (Stukát, 2011, s 72). Stukát (2011) nämner även att det kan uppstå problem i en enkätundersökning i form av att man ibland inte får kontakt med den tillfrågade (s 73). Detta var något vi fick erfara då en person av de tillfrågade meddelade att denne var bortresta och inte hann återkomma i tid för att svara på enkäten.

6. Slutdiskussion

6.1. Diskussion

Syftet med vår studie var att ta reda på hur djur används som redskap inom specialpedagogiken i särskolan, det vill säga djurrelaterad specialpedagogik och i vilken utsträckning detta i så fall sker.

Här nedan diskuterar vi huruvida vi har uppfyllt vårt syfte genom arbetet med litteratur och vår insamlade empiriska data utifrån de två frågeställningarna nedan. Anledningen till valet av detta upplägg är att vi anser att vi på detta sätt väver samman det material som vi har tagit del av i vår studie på "bästa" sätt.

1. I vilken mån använder verksamma specialpedagoger i särskolan djurrelaterat arbete som pedagogiskt redskap?

Genom de svar som vi fick på enkäter som vi sände ut till specialpedagoger i Göteborgsområdet vill vi påstå att fenomenet inte är vanligt förekommande inom de områden som vi har varit i kontakt med.

Vi tror dock att det förekommer på vissa platser runt om i Sverige, trots att det inte är vanligt förekommande. Våra intervjusvar indikerar på det. Tidigare forskning visar dock på att fenomenet är vanligare i USA än i Sverige.

En anledning till att man inte använder sig av metoden med djur skulle enligt enkätinformanterna bero på allergi mot djur hos barnen. Vi anser att det är ett märkligt argument då man inom äldreomsorgen använder sig av kontakt mellan klienter och djur i en större utsträckning. Vi ställer oss även frågande till varför det skiljer sig så mycket mellan Sverige och USA. Barn och elever som är allergiska mot pälsdjur borde även finnas i USA i samma utsträckning som i Sverige. Hur kommer det sig då att man ändå kan använda sig av denna metod i USA?

Vi anser inte att allergiaspekten är ett tillräckligt starkt skäl till att inte pröva denna metoden med djur, dock måste man respektera skolornas val. Som våra intervjuinformanter påpekade, skulle verksamheten kunna bedrivas utomhus eller i ett speciellt avsett rum för att undvika eventuella allergiska reaktioner. Som ett substitut till pälsdjur framkom det i enkätundersökningen att några av informanterna använde sig av akvarium i lärandemiljön då detta skapade "arbetsro". Detta kan relateras till den tidigare forskningen som genom en studie visade på att fiskar som simmar omkring i ett akvarium har en lugnande och ångestdämpande effekt på människor (Arkow).

2. På vilket sätt anses användningen av djur kunna främja utveckling, koncentration eller välmående?

Utifrån de enkät- och intervjusvar som vi har tagit del av finns det många fördelar med att använda sig av djurrelaterad specialpedagogik i syftet att främja lärandet. Närvaron av djur anses exempelvis kunna öka barnens empatiska och emotionella förmåga. Kontakten med djur kan även främja barnens kroppsuppfattning. Men det som vi ansåg som mest intressant var hur barnens kommunikativa förmåga kan utvecklas med hjälp av djurrelaterad specialpedagogik. Detta var även någonting som den amerikanska forskningen har påvisat då man bland annat har kunnat bevisa i flera forskningsprojekt att barn lär sig läsa bättre och snabbare i närvaron av en hund.

Vi har även tagit del av så kallade personliga utsagor som stödjer detta. Barn med autism har påvisats utveckla sitt verbala språk med stöd av både en katt och med hjälp av talande papegojor (se de studier som lyfts upp i tidigare forskning).

När det gäller att främja barnens koncentrationsförmåga genom kontakt med djur var enkätinformanterna dock oeniga. Dels menade några av dem att användandet av djurrelaterad pedagogik kunde öka barnens koncentrationsförmåga, dels menade andra att koncentrationsförmågan kunde minska på grund av närvaron av djur. De personer som vi intervjuade var dock övervägande av den uppfattningen att barnens koncentrationsförmåga främjades av djurrelaterad specialpedagogik. De hade personligen upplevt detta. Även tidigare forskning visar på att barns koncentrationsförmåga främjas av djurrelaterad pedagogik (Stiftelsen Hippocampus, 2009-2012). En orsak till den positiva påverkan på barns koncentrationsförmåga som kontakten med djur har är att arbetet med djur ofta upplevs som motiverande och glädjefyllt av barnen.

Barnens välmående kunde enligt samtliga av våra informanter påverkas positivt av användandet av djurrelaterad pedagogik. Barnens fysiska hälsa ökar dels genom att de får röra sig och använda sin kropp tillsammans med djuren (Stiftelsen Hippocampus, 2009-2012) dels ökar även deras psykiska välmående genom att de vinner självförtroende genom att övervinna hinder och våga anta utmaningar som de annars inte hade gjort.

Samarbetet med ett djur kan även skapa glädje (Björneheim och Fäldt, 2006) och att ta hand om ett djur kan få barnen att känna sig betydelsefulla vilket också ökar självförtroendet (Robin och ten Bensel, 1985). Att klappa en hund, menade en av våra intervjuinformanter, utsöndrar oxytocin i blodet vilket får människor att må bra. Oxytocin kallades på engelska för just "Lovedrug" av denna anledning. Barnen kan även finna en vän i djuret, något som en av våra enkätinformanter menade på är viktigt då många av dessa barn saknar vänner.

Att använda sig av djurrelaterad specialpedagogik kan även leda till att barnen introduceras till olika fritidssysselsättningar som de annars inte skulle komma i kontakt med (Håkanson, Palmgren Karlsson, Sallander & Henriksson, 2008). Håkanson m.fl. (2008) skriver just att ett "fritidsintresse medföra en social inkludering i samhället och en fritid som blir mer aktiv. Både föreningsaktivitet och aktiv livsstil främjas av att personer med funktionsstörningar får en ökad delaktighet i samhällets olika sektorer" (s.17). Detta kan relateras till både FN:s barnkonvention och till läroplanen för grundsärskolan som säger att barnen ska få ta del av föreningsliv, kulturliv och organisationer i dess omgivning då detta kan bidra till att barnen blir mer inkluderade i samhället.

6.2. Metoddiskussion

Vi använde oss av metoderna enkät och intervju för att samla in vår empiriska data. Vi valde dessa metoder av anledningen att man genom enkät kan nå ut till en bredare grupp, det vill säga få svar på hur utbrett ett fenomen är. Genom intervju får man till skillnad från enkät, en djupare förståelse om hur individer ser på fenomenet. Vi anser att dessa metoder har kompletterat varandra på ett positivt sätt. Vi har genom dessa skilda metoder urskiljt likheter men även olikheter som har lett till intressanta resonemang och tankar.

Det hade dock höjt vårt validitetsvärde om vi hade gjort studien i en större skala. Detta hade gjort det lättare att generalisera hur vanligt förekommande fenomenet är.

Reliabiliteten kan ha påverkats av att de två personer som inte svarade på vår enkät kan ha uteblivit just av anledningen till att de är negativt inställda till fenomenet eller att de inte har kommit i kontakt med fenomenet.

6.3. Slutsats

Det finns inte mycket evidensbaserad forskning kring ämnet som styrker att arbetet med djur är en användbar metod inom specialpedagogiken i särskolan. Trots detta visa majoriteten av de studier som gjorts och de utsagor som finns från personer som har involverats inom arbetet med djur att djurrelaterad specialpedagogik ger mycket positiva resultat. Vi anser att metoden är användbar och bör beforskas ytterligare för att skapa intresse och stöd så att skolorna vågar använda och utveckla djurrelaterad specialpedagogik.

6.4. Stöd för vidare forskning

Under arbetets gång har det för oss uppkommit en rad nya frågor som vi gärna skulle ha undersökt vidare, bara tiden räckt till. Som vi har nämnt tidigare hade det varit förmånligt att göra studien i en större skala för att göra den mer bärande i forskningssyfte. Vi anser att vi har mycket att hämta angående forskningen och praktikutövandet som existerar i USA och på andra platser i världen.

Här följer en sida som erbjuder ett stort utbud av litteratur i USA som berör ämnet.

<http://www.deltasociety.org/Page.aspx?pid=371>

Under arbetets gång fann vi två personliga utsagor som kan vara intressanta att forska vidare kring. Den första handlade om katten Clover som hjälpte den autistiske pojken Richard att börja tala och ta kontakt med sin omgivning (Manerling). Att ett barn genom interaktion med ett djur börjar prata, är enligt oss ett tecken på vilken positiv inverkan djur kan ha på barn.

Den andra utsagan handlar om olika observationer som har påvisat att barn med kommunikationsproblem har haft hjälp av talande papegojor vid språkutveckling. En observation beskrev att en autistisk pojke, som genom att lyssna och upprepa vad papegojan sa började ta kontakt med sin omvärld och lära sig nya ord (Richford, 2007).

Huruvida katter och papegojor är ett bra hjälpmedel i arbetet med barn i behov av särskilt stöd är relativt outforskat. Därför anser vi att detta är intressant för vidare forskning.

7. Referenslista

7.1. Litteratur

- Dysthe, O. (2001). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Claesson, S. (2006). *Spår av teorier i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan : Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Norstedts Juridik AB.
- Folke-Fichtelius, M. (1995). *Barn och djur*. Stockholm: Liber utbildning.
- Grimen, H., & Gilje, N. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Bokförlaget Daidalos.
- Hagtvet, B. E. (2004). *Språkstimulering. D. 1, Tal och skrift i förskoleåldern*. Natur & Kultur.
- Persson, B. (2007). *Elever olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2005). *Lärande i praktiken*. Sverige: Nordstedts Akademiska Förlag.
- Tidman, C., Jansson, E., Granat, A., & Gustafsson, F. (2010). *Pedagogers bemötande av barn i en mångkultruell skola*. Göteborg: Vid Göteborgs Universitet.
- Tideman, M. (2000). *Perspektiv på funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.

7.2. Styrdokument och konventioner

- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan*. Hämtat från http://www.skolverket.se/kursplaner_och_betyg/1.154086/2.802/2.2574/laroplan-for-grundsarskolan-1.123729 den 2 11 2011
- (FN), F. N. (1989). *Barnkonvention*. Hämtat från Unisef: <http://unicef.se/barnkonventionen> den 5 12 2011

7.3. Internetbaserade källor

- Allen, K. (2002). *More about reading with Rover*. Hämtat från [Reading with rover.org](http://www.readingwithrover.org/rr_more.asp): http://www.readingwithrover.org/rr_more.asp den 15 11 2011
- Arkow, P. (u.d.). *A Premise and a Promise*. Hämtat från [Animal-Assisted Therapy](http://www.animaltherapy.net/Premise%20%26%20Promise.html): <http://www.animaltherapy.net/Premise%20%26%20Promise.html> den 26 11 2011
- Best friends animal Society. (u.d.). *Best friends animal Society*. Hämtat från [Humane Education I Read to Animals](http://www.bestfriends.org/nomorehomelesspets/humaneeducation/read_to_animals.cfm): http://www.bestfriends.org/nomorehomelesspets/humaneeducation/read_to_animals.cfm den 05 12 2011

Björneheim, E., & Fäldt, L. (2006). *Hur utvecklas förståndshandikappade genom ridning*. Hämtat från Hippocampus, hippologenheten - Statens Lantbruksuniversitet: <http://hippocampus.slu.se/bibliotek/dokument/Nr%20311%20%20%20%20%20%20Bj%C3%B6rneheim%20E%20%20F%C3%A4ldt%20L-06.pdf> den 15 11 2011

Drs. Foster & Smith. (u.d.). *Pet Therapy: A Personal Story*. Hämtat från peteducation.com: <http://www.peteducation.com/article.cfm?c=0+1278+1490&aid=648> den 18 11 2011

Filipsson, E., Flamander, C., & Pärn-Yngwe, L. (2008). *Rehabilitering av människor med hjälp av djur*. Hämtat från Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, Etologi och Djurskyddsprogrammet.: http://epsilon.slu.se:8080/archive/00002391/01/Studentarbete_180.pdf den 26 11 2011

Formgren, H. (u.d.). *Djurallergi*. Hämtat från Allergi.nu: <http://allergi.nu/om-allergi/allergityper/djurallergi/> den 28 11 2011

Gordér, L. (den 12 09 2011). *Assistanshundar*. Hämtat från Hjälpmedelstorget: <http://www.hi.se/sv-se/Hjalpmedelstorget/Assistanshundar1/Menysida/Assistanshundar/Assistanshundar/> den 25 11 2011

Grönholm, A. (den 30 09 2011). *Ledarhunden - ett levande hjälpmedel för synskadade*. Hämtat från Synskadades Riksförbund: <http://www.srf.nu/vad-gor-srf-for-mig/ledarhundar/> den 15 11 2011

Hippocampus, S. (2009 - 2012). *Hästanknuten verksamhet för barn med autism (projekt)*. Hämtat från Vision Häst Värmdö: <http://www.visionhastvarmdo.se/visionhastvarmdo/dokument/Hastanknuten-verksamhet-for-barn-med-autism.pdf> den 06 12 2011

Hund i Tjänst. (2010). *Historia (ledarhundar)*. Hämtat från Ledarhund.se: <http://www.ledarhund.se/sv/ledarhundar/historia> den 15 11 2011

Håkanson, M., Palmgren Karlsson, C., & Sandgren, V. (2008). *Vision Häst Värmdö*. Hämtat från Kartläggning av verksamheter som använder hästar i vård och behandling i Sverige 2008: http://www.visionhastvarmdo.se/visionhastvarmdo/dokument/Kartlaggning_HUT_Rev_0109.pdf den 15 11 2011

Håkanson, M., Palmgren Karlsson, C., Sallander, M., & Henriksson, G. (2008). *Agro väst AB*. Hämtat från Husdjur och folkhälsa - En forskningsöversikt om betydelsen av sällskapsdjuren och lantbrukets djur för människors hälsa: <http://agrovast.agriprim.com/attachments/87/1416.pdf> den 27 11 2011

Jordbruksverket. (2009). *Undervisningsdjur*. Hämtat från Jordbruksverket: <http://www.sjv.se/annesomraden/djur/annatomdjur/undervisningsdjur.4.207049b811dd8a513dc8000848.html> den 15 11 2011

Lindholm, M. (u.d.). *Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar*. Hämtat från Umo.se: <http://www.umo.se/Jag/Neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar> den 18 11 2011

Lästring-Alma AB. (u.d.). *Arbete med djur*. Hämtat från Lästring-Alma AB:
<http://www.lastringealma.se/arbete-med-djur#> den 28 11 2011

Manerling, J. (u.d.). *Cat Therapy for Autistic Children - A True Story of the Miracle a Cat Brought to an Autistic Boy*. Hämtat från cats.about.com:
<http://cats.about.com/od/youandyourcat/a/catsandautism.htm> den 15 11 2011

McGrath, M. K. (2009). *Autism*. Hämtat från Autism.se:
<http://www.autism.se/content1.asp?nodeid=19407> den 18 11 2011

Richford, N. (den 22 05 2007). *Parrot Teaches Boy with Autism to Speak*. Hämtat från Yahoo voices: http://www.associatedcontent.com/article/253938/parrot_teaches_boy_with_autism_to_speak.html?cat=4 den 29 11 2011

Robin, M., & ten Bensel, R. (1985). *Pets and the socialization of Children*. Hämtat från Wonderful World of Non-Human Animals - Parrot Productions:
<http://parrotproductions.files.wordpress.com/2009/12/pets-and-the-socialization-of-children.pdf> den 25 11 2011

SitStayRead. (u.d.). *Literacy programs for kids and dogs*. Hämtat från SitStayRead.org:
<http://www.sitstayread.org> den 15 11 2011

Svenska ridsportförbundet. (den 29 08 2011). *Ridning för dig med funktionsnedsättning*. Hämtat från

Svenska ridsportförbundet: <http://www3.ridsport.se/Tavling/Handikapp/Sagardettill/> den 28 11 2011

Sveriges Television. (u.d.). *Toppform utmanar skolan - Hippoterapi och terapi-ridning*. Hämtat från Sveriges television: http://svt.se/2.15856/1.236593/hippoterapi_och_terapi-ridning den 23 11 2011

Wibäck, J. (2009). *Projekt Pedagoggen - Hunden som pedagogisk resurs i en daglig verksamhet*. Hämtat från Högskolan Halmstad, Sektionen för hälsa och samhälle (HOS):
<http://hh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:306299> den 15 11 2011

Bilaga 1

Intervjufrågor angående barn och ridning

1. Är det vanligt att barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar rider hos er?
2. Hur tror du att dessa påverkas av ridningen?
  - a) Utveckling
  - b) Välmående
  - c) Koncentration
3. Är det barn med viss problematik som rider i större utsträckning än andra?
4. Ses det som ett pedagogiskt redskap eller som ett "roligt" komplement / fritidssysselsättning att arbeta med hästar och barn i behov av särskilt stöd.
5. I vilka sammanhang tror du att det kan vara förmånligt att använda sig av djur i arbetet med barn i behov av särskilt stöd?

Intervjufrågor angående barn och terapihundar.

1. Har ni haft samarbeta med Särskolan?
Hur har du upplevt allergiaspekten? Hinder?
2. Hur tror du att barn med neurologiska sjukdomar påverkas av arbetet med hundar i bemärkelsen
  - a) Utveckling
  - b) Välmående
  - c) Koncentration
3. Upplever du att det är barn med en viss problematik har större nytta av att få ha hundar närvarande?
4. Ses det som ett pedagogiskt redskap eller som ett "roligt" komplement / fritidssysselsättning att ha hunden med inom verksamheten?
5. I vilket sammanhang tror du att det kan vara förmånligt att använda sig av djur i arbetet med barn i behov av särskilt stöd?

Bilaga 2

Missiv brev

Hejsan!

Vi är två studenter som studerar till lärare för tidigare åldrar med specialisering på specialpedagogik vid Göteborgs Universitet. Vi läser nu sista terminen och detta innebär att vi ska skriva en uppsats på 15 högskolepoäng och göra en undersökning. Vi har valt att skriva vår uppsats inom det specialpedagogiska området med fokus på hur man kan använda djur som ett specialpedagogiskt redskap i arbetet inom särskolan. Det vill hur man med djurs hjälp kan gynna utvecklingen och välmående hos barn i behov av särskilt stöd.

Vårt fokus med undersökning är att ta reda på hur vanligt det är att använda djur som redskap inom det specialpedagogiska fältet, samt även vad det finns för belegg/argument för att använda detta.

Vi ingår under forskarsekretessen vilket innebär att vi ska skydda de personer som medverkar i vår studie. Därför kommer ert namn och er arbetsplats vara anonyma. Det vi är intresserade är enbart hur arbetet med djur inom specialpedagogik ser ut inom och utanför Göteborgsregionen. Detta innebär att det är ett flertal särskolor som har blivit tillfrågade.

Det skulle vara önskvärt att ni tog er tid att fylla i denna enkät. Det är dock inget tvång att delta. **Enkätsvaren behöver vara oss tillhanda den 9 december 2011.**

Har ni några frågor angående vår studie får ni gärna kontakta oss elenor.janson@gmail.com, bd_cecilia@hotmail.com eller vår handledare girma.berhanu@ped.gu.se.

Många Vänliga Hälsningar

Cecilia och Elenor

Bilaga 3

Enkätfrågor

Namn: _____

Ålder: (20-29) (30-39) (40-49) (50-59) (60-65)

Antal år inom verksamheten: _____

1. Har du i din yrkesutövning inom särskolan kommit i kontakt med användandet av djur som verktyg inom specialpedagogik? Ja [ ] Nej [ ]

Om ja, på vilket sätt?

Om ja, har dina erfarenheter av detta varit positiva eller negativa?

Positiva [ ] Negativa [ ]

Motivera:

---

2. Använder ni er av djur som redskap inom er verksamheten idag? Ja [ ] Nej [ ]

Om ja, på vilket sätt?

Om ja, anser du det är viktigt att förmedla arbetet med djur som en pedagogiskt redskap vidare?

Motivera:

---

3. Hur vanligt tror du att det är att barn i behov av särskilt stöd kommer i kontakt med djur i ett pedagogiskt syfte?

Motivera:

---

4. I vilka sammanhang tror du att det kan vara förmånligt att använda sig av djur som redskap i arbetet med barn och elever i behov av särskilt stöd?

Motivera:

---

5. Tror du att barn/elever med en viss typ av problematik, i större utsträckning får ta del av djurrelaterad pedagogik än andra barn / elever? Ja [ ] Nej [ ]

Motivera:

---

6. På vilket sätt anse du att användning av djur i ett specialpedagogiskt syfte kan påverka barns / elevers..

Utveckling?

Välmående?

Koncentration?

---

7. Om du anser att användandet av djur i ett specialpedagogiskt syfte är användbart vad stödjer du dig på i så fall?

Motivera:

Tack för din medverkan!

Var vänlig att mejla tillbaka dina svar till
bd_cecilia@hotmail.com eller elenor.janson@gmail.com